

ANTONIO VIVALDI (1678.–1741.)

Nikola Sebastian Jambrošić

Tko ne poznaje tog neumorna skladatelja za kojega je Strawinsky govorio da je skladao samo jedan koncert, ali 600 puta?

Tko nije u dućanu, na televiziji, u zrakoplovu ili čak koncertnoj dvorani čuo za Vivaldijeva „Četiri godišnja doba“ koja su, uz Mozartovu „Malu noćnu muziku“ i Bethoveenovu „Odu radosti“ sinonimi za klasičnu glazbu?

Antonio Vivaldi, „il Prete Rosso“: skladatelj, dirigent, violinist, pedagog i organizator. Slavljen i veličan za vrijeme života, posvuda sviran i plagiran sve do smrti kada postupno pada u zaborav.

Vivaldi je rođen u Veneciji, gradu čija je politička i ekonomska moć početkom XVIII. st. počela znatno opadati. No u njemu je i dalje vladao bezbrižan život lakih ugoda i radosti. Život Venecije i Venecijanaca bio je uglavnom obilježen glazbom i uživanjem u njoj. Pjevalo se na ulicama i na moru; gondolijeri su imali vlastiti repertoar, kazališta su obilovala opernim predstavama, javne su svečanosti bile nezamislive bez glazbenih točaka, crkva sv. Marka bila je puna vjernika koji su uživali u vještini poznatih katedralnih zborova i orguljaša. Venecija je u to doba bila jedno od najistaknutijih europskih umjetničkih središta.

Tu se, dakle, rodio 4. ožujaka 1678. kao prvo od osmero djece Giovannija Battiste Vivaldija (1655.–1736.), vrsna violinista koji je služio u kapeli crkve svetoga Marka. Pretpostavlja se da je za vrijeme Antonijeva rođenja bio velik potres i da je kršten u nuždi, što implicira poveznicu s otežanim zdravstvenim stanjem.

U rodnomu je gradu započeo učiti glaz-

Tko nije u dućanu, na televiziji, u zrakoplovu ili čak koncertnoj dvorani čuo za Vivaldijeva „Četiri godišnja doba“ koja su, uz Mozartovu „Malu noćnu muziku“ i Bethoveenovu „Odu radosti“ sinonimi za klasičnu glazbu?

bu i teologiju. Kod oca je učio violinu, a kod ugledna orguljaša toga vremena, Giovannija Legrenzija, orgulje. To poznanstvo, kao i očevo ime, omogućilo mu je da se susretne s najvećim venecijanskim glazbenim umjetnicima, što je imalo pozitivan utjecaj na njegovo stvaralaštvo.

Od početaka Vivaldi sklada neobičnom brzi-
nom, koju je teško naći kod drugih skladatelja. To je bilo općepoznato, na što je i sam bio ponosan. Znao je reći da je u stanju brže napisati koncert nego što ga prepisivač može prepisati.

U dvadeset i petoj godini zaređen je za svećenika i postavljen za kapelana u crkvi St. Maria della Pietà. Tamo dobiva nadimak „il Prete Rosso“ (crvenokosi svećenik) zbog svoje rde kose. Službu je ubrzo napustio, pretpostavlja se iz zdravstvenih razloga. Postoji više anegdota o tome, kojima ne treba previše vjerovati. Jedna npr. govori da je za vrijeme bogoslužja iznena-
da otišao u sakristiju zapisati temu fuge koja mu je sinula za vrijeme služenja. Budući da je bio uhvaćen na djelu, inkvizicija je takav čin proglasila ludošću i zabranila mu služenje mise ubuduće. I sam je Vivaldi pisao o tome da se više ne vraća k oltaru: „Ima 25 godina da ne govorim misu i neću je nikada više ni govoriti zbog bolesti koja me muči od rođenja...“

Tako je od konca 1703. do 1740. neprekid-
no djelovao kao dirigent, violinist, organizator i skladatelj na konzervatoriju „La Pietà“ (u prvomu naslovu „Seminario musicale dell’Ospitale della Pietà“), jednomu od četiri glazbena zavoda/sirotišta u Veneciji koji su davali Italiji i Europi generacije izvrsno školovanih glazbenika.

U konzervatoriju „La Pietà“ nalazile su se samo djevojke. Tu su učile sve moguće instrumente i svoja su postignuća trebale javno pokazati. Stoga nije ni čudo što u Vivaldijevim zvukovno „obojenim“ koncertima možemo pronaći sve moguće kombinacije instrumenata, od piccolo flaute preko oboe i roga do fagota, preko violine do viole d’amore i violončela. Naravno, za svoje učenice nije pisao samo instrumentalnu glazbu, već i vokalnu. Poznato je da je za pojedine djevojke komponirao posebne arije i koncerte prilagođene njihovim virtuosnim mogućnostima. To zaključujemo po tome što je ponekad znao zabilježiti ime glazbenice kojoj je pripadala čast interpretirati skladbu. Npr. za violinist-
icu Annu da Violin, njegovu učenicu, a kasnije kolegicu na „La Pietà“, napisao 30 koncerata za violinu. Sam je Vivaldi djevojke podučavao teoriji i davao im satove violine. Također je s njima uvježbavao i skupne i solo točke za javne nastupe i koncerte povodom raznih crkvenih i drugih svetkovina. Koncerti održavani na konzervatoriju bili su vrhunski glazbeni događaji, na koje su dolazili posjetitelji iz svih gradova Italije, pa čak i inozemstva. Život djevojaka koje su završile konzervatorij slabo je dokumentiran. Znamo da su neke doživotno ostale u sirotištu brinući se i podučavajući mlađe naraštaje.

Godine 1713. Vivaldi se povezao i s kazalištem St. Angelo gdje je praizvedena njegova prva opera „Ottone in villa“. Kazalište ga je impresioniralo. Do 1739. za kazalište je napisao još pedesetak opera te je vremenom sve dublje uranjao u organizaciju kazališta. No iako oku-

piran obvezama, nije neprekidno djelovao u Veneciji. Svoj je boravak prekidao zbog postavljanja opera u drugim gradovima Italije, kao i u inozemstvu. Na njegovim ga je putovanjima redovito pratilo nekoliko ženskih osoba koje su se za njega brinule. Jedna od njih, mlada pjevačica i njegova učenica Anna Giraud, nazvana „l'Anna del Prete rosso“, četo je nastupala u njegovim operama, u čemu se posebno isticala. To je, razumje se, dalo povoda ogovaranjima, pa i pritužbama crkvenim vlastima kojima se Vivaldi morao opravdavati, braneći se da u njegovim odnosima s navedenom pjevačicom nema ničega nedopuštena. Sve usluge što su mu ih razne ženske osobe u raznim prilikama činile izazvane su isključivo njegovim lošim zdravstvenim stanjem. Ovim činjenicama još bolje osvjetljujemo lik toga zaista čudna svećenika čiji je život prolazio u nizu proturječja i sukoba. Ljudske i umjetničke ambicije borile su se s krhkošću njegova tijela i pobjeđivale je, kao što su znale svladati razne društvene obzire i zaprjeke što bi mu se ispriječile na njegovu pobjedonosnu putu k slavi. Važno je također napomenuti da je, iako je u rukama držao sve konce kazališta St. Angelo, ostajao u pozadini. Kao svećenik nije se htio isticati na tom položaju pa je, formalno, drugim osobama povjeravao tobožnju upravu kazališta.

Za života je stekao velik imetak, ali neuredan i rasipan život učinio je da je konačno umro gotovo u bijedi, 28. srpnja 1741. u Beču te je tamo pokopan u bolničkoj grobnici za siromahe, daleko od rodne Venecije.

Iza sebe je ostavio golem opus: 13 zbirki, objavljenih još za vrijeme njegova života, im-

presivan niz od 456 koncerata, 75 sonata, 43 opere, tridesetak komornih kantata, stotinjak arija i manjih sastava koji većinom potječu iz njegovih opera, crkvena glazbena djela za zbor i orkestar i tri oratorija od kojih je sačuvan samo „Juditha Triumphans“.

Neka od djela su: opere „Orlando furioso“, „Griselda“, „Cantone in utica“; crkvene skladbe: „Dixit Dominus“, „Beatus vir“, „Gloria“, „Magnificat“, „Stabat Mater“; instrumentalna djela: 12 violinskih sonata op. 2, 12 koncerata „L'Estro armonico“ op. 3, „L Stravaganza“ op. 8...

Cijeli skladateljski vijek usporedo komponira opere i instrumentalne skladbe u kojima je jasno vidljiv međusobni utjecaj, po glazbenim mislima koje je prebacivao iz jedne u drugu.

U njegovu se stvaralaštvu zamjećuju i svi elementi zapadnoeuropske glazbe iz XVII. st.: od tragova srednjobarokne glazbe do naprednih gledanja koja nagovještavaju galantan stil i potpuno oslobođenje od baroknih utjecaja.

Vivaldi je jedna od središnjih osobnosti u razvoju instrumentalne, koncertantne glazbe njegova doba. Njegovo novo, ekonomičnije tretiranje gudačkoga orkestra važno je otkriće za njegove suvremenike, a dramaturgiju solistove uloge u koncertu prihvatili su i predstavnici klasičnoga koncerta.

O veličini i važnosti Vivaldijeva utjecaja govori i činjenica da je sam Bach proučavao njegova djela te je desetak njegovih koncerata transkribirao za orgulje i čembalo.

Tako se, zahvaljujući upravo Bachu, pri skupljanju njegovih rukopisa za veliko izdanje, saznaje za Vivaldijevo ime koje je palo u zaborav

tako da početkom XX. st., početkom muzikoloških radova, počinje Vivaldijeva renesansa, posebno u radu A. Sheringa, koji će konačno u Vivaldiju ugledati velikoga zastupnika instrumentalnoga koncerta, onoga koji je nastavio i do vrhunca doveo Torelijeva nastojanja.

■ ■ ■ Literatura

Josip Andreis, *Povijest glazbe*, SNL, Zagreb, 1989.

Martin Geck, *Kratka povijest glazbe*, MK, 2008.

(naslov izvornika: *Wenn Papageno für Elise einen Feuervogel fängt*, Berlin, 2006.)

Sigbert Rampe: *Antonio Vivaldi und seine Zeit*, Laaber, 2010.

Muzička enciklopedija, Zagreb, 1971.